

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse i fellesskapet

Inclusion of children with physical disabilities in the community

Synne Heimli van der Meeren & Camilla Tuften Rivedal

Kandidatnummer 640 & 647

BACH301

Faktuelt for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Dag Skram

25.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Abstract

In this thesis we will cover the qualitative interview and further research we did to get an answer to our thesis issue; "How do educational leaders work on including children with physical disabilities in the community?".

To find the answer we sought, we have used a qualitative interview with three different educational leaders in three different kindergartens as our method of research. Our purpose with this research was to find out how educational leaders work to have children with physical disabilities be a part of the community of children that attend their kindergarten. Throughout the interviews we found that all our informants focused heavily on the inclusivity term when planning various activities throughout the children's days. They also stressed the importance of play, and told us about their focus on using play groups to create ease of access to the children who needed such. Our informants then gave us their opinion on having had or currently having a child within their group that had some sort of physical disability, which they all saw as an incredible learning opportunity not only for them, but also for the children they cared for. Lastly, they focused on leadership itself, and talked to us about how they chose to help guide the rest of their personnel group when it came to a new part of their everyday work life.

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
1.0 Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Presentasjon av problemstilling.....	5
1.3. Oppgavens oppbygning.....	6
1.4. Begrepsforklaringer.	6
2.0 Teori	7
2.1 Historisk tilbakeblikk	7
2.2 Inkludering	8
2.3 Tilpassing.....	9
2.4 Åpenhet rundt fysiske funksjonsnedsettelse	10
2.5 Lek i barnehagen	11
2.6 Normalitet	12
2.5 Pedagogisk ledelse	13
3.0 Metodekapittel	15
3.1 Valg av metode	16
3.2 Kvalitativ forskningsintervju.....	16
3.3 Valg av informanter	17
3.4 Intervjuprosessen.....	18
3.5 Analyse og bearbeiding av data	18
3.6 Vurdering av metode, relevans og pålitelighet.....	19
4.0 Presentasjon av funn	20
4.1 Inkludering	20
4.2 Lek	22

4.3 Normalitet	23
4.4 Pedagogisk ledelse	24
5.0 Drøfting	26
5.1 Inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse	26
5.2 Lek	29
5.3 Normalitet	30
5.4 Pedagogisk ledelse	32
6.0 Avslutning	34
7.0 Litteraturliste	37
8.0 Vedlegg	39
8.1 Vedlegg 1: Samtykkeskjema for intervju	39
8.2 Vedlegg 2: Intervjuguide	42

1.0 Innledning

I dette kapitlet vil vi ta for oss bakgrunnen for vårt valg av tema, der vi deretter vil presentere vår problemstilling. Videre vil vi beskrive bacheloroppgavens oppbygning, og avslutningsvis ta for oss noen begrepsforklaringer.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Vi har i denne bacheloroppgaven valgt å ta for oss et forskningsområde, som vi ser på som svært viktig i dagens samfunn. Temaet inkludering og barn med funksjonsnedsettelse er noe vi begge har vært interessert gjennom hele studieløpet. Vi har gjennom studieløpet hatt mye om temaet inkludering, og har gjennom dette utviklet en interesse rundt dette med hvordan alle barn uavhengig av ulikheter blir inkludert i fellesskapet i barnehagen. Vi valgte derfor å ta for oss barn med funksjonsnedsettelse, da vi føler funksjonsnedsettelse er noe vi ville lære mer om, og hvordan man som pedagogisk leder kan arbeide for inkludering av alle barn. Barn med nedsatt funksjonsevne er et stort tema, og vi har derfor valgt å begrense oss til barn med fysiske funksjonsnedsettelse. Vi opplever at dette er et veldig viktig og relevant tema i dagens samfunn, og det vil være viktig kunnskap for oss som pedagoger å ta med oss ut i arbeidslivet. I alle samfunn, og til alle tider vil det alltid finnes barn som av ulike grunner vil ha behov for ekstra tilrettelegging og støtte for å ha mulighet til å kunne utvikle seg på best mulig måte, og kunne føle seg meningsfulle i samfunnet (Sjøvik, 2014, s. 19).

1.2 Presentasjon av problemstilling

I denne bacheloroppgaven har vi tatt for oss problemstillingen "*Hvordan jobber pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?*". I vår problemstilling legger vi vekt på inkludering, og hvordan pedagogiske ledere arbeider for å inkludere fysisk funksjonsnedsatte barn i fellesskapet i barnehagen. Vi ønsket med vår problemstilling, og gjennom kvalitative intervjuer å samle informasjon om hvordan informantene våre tilrettela hverdagen for å gi barn med fysiske funksjonsnedsettelse en følelse av deltakelse og inkludering i fellesskapet, samt å gi de en verdig hverdag i barnehagen. Vi la vekt på inkluderingsbegrepet i disse intervjuene, og ønsket å få frem de deltakende pedagogene sine perspektiv på inkludering, spesifikt i forhold til barn med fysiske funksjonsnedsettelse. For å videre finne svar på problemstillingen vår vil vi bruke

teori fra fordypningsfaget "*Lek og læring for alle*", samt annen teori og forskning innenfor begrepene *inkludering, lek, normalitet og pedagogisk ledelse*. Disse begrepene inneholder mye relevant informasjon, og vi vil diskutere de store temaene innenfor begrepene i teoridelen av vår oppgave.

1.3. Oppgavens oppbygning

Vi har valgt å strukturere oppgaven ved å dele den inn i kapitler og delkapitler. Dette for å gjøre oppgaven oversiktlig og ryddig. I det første kapittelet skrev vi om bakgrunnen for vårt valg av tema og presenterte vår problemstilling. I det andre kapittelet har vi funnet relevant teori for problemstillingen der vi går nærmere inn på inkludering av funksjonsnedsatte barn, lek, normalitet og pedagogisk ledelse. I kapittel tre vil vi gå inn på metoden vi benyttet oss av for å samle inn data til forskningsprosjektet. Her har vi gått inn på kvalitativ og kvantitativ metode, og beskrevet gjennomførelsene av intervjuene. I kapittel fire vil vi presentere de funnene vi mener bidrar til å belyse vår problemstilling gjennom innsamlede data. Videre i kapittel fem vil vi i drøftingsdelen, analysere, vurdere og tolke våre funn opp mot tidligere forskning og teori. Avslutningsvis i det sjette, og siste kapittelet, vil vi komme med en konklusjon opp mot vår problemstilling: "*Hvordan jobber pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?*".

1.4. Begrepsforklaringer.

Fysiske funksjonsnedsettelse:

Med fysiske funksjonsnedsettelse menes tap av, skade på eller en form for avvik i en kroppsdel eller en av kroppens fysiologiske, psykologiske eller biologiske funksjoner. Barn med funksjonsnedsettelse er først og fremst barn, men de er også personer som trenger ekstra hjelp for å oppleve en god barnehagehverdag. Rammeplanen sier: "Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder." (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40).

Fellesskapet i barnehagen:

Siden vi har brukt begrepet fellesskap i problemstillingen vår og bruker begrepet omgående i oppgaven vår, vil vi presentere en kort begrepsforklaring på begrepet fellesskap. Fellesskap referer til at det er snakk om flere enn ett individ som har noe til felles. I rammeplanen står det: "Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap.". Det står også at personalet skal "samtale om normer for samhandling og invitere barna til å utforme normer for samhandling i fellesskap" (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven vil vi legge fram aktuell og relevant teori for vår problemstilling. Først vil vi kort se tilbake på inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i historien, der vi deretter vil komme inn på hva lovverket sier om inkludering av barn med funksjonsnedsettelse i dag. Videre vil vi komme inn på hva inkludering i barnehagen innebærer og knytte dette opp mot inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Vi vil også komme inn på sentrale begreper som lek, normalitet og pedagogisk ledelse.

2.1 Historisk tilbakeblikk

Samfunnsperspektivet på fysiske funksjonsnedsettelse endrer seg hele tiden i samspill med forskning og hvor mye samfunnet generelt sett vet om fysiske funksjonsnedsettelse. Forsking av inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne har historisk sett vært i utvikling helt tilbake til 1800-tallet og frem til i dag. En kan se at mye har endret seg siden den tid, og at synet og holdningene til mennesker med nedsatt funksjonsevne har endret seg i en positiv retning. På 1800-tallet ble mennesker med nedsatt funksjonsevne sett ned på, og ble sett på som lite verdt i fellesskapet og samfunnet der de ble lite eller aldri inkludert (Sjøvik, 2014, s. 19-20). Dette er heldigvis noe som har endret seg mye, og en kan i dag se at barn med nedsatt funksjonsevne blir sett på som mer likeverdige i samfunnet.

I dagens samfunn skal barnehagene fremme likeverd og likestilling uavhengig av blant annet funksjonsevne. Barna skal gjennom barnehagen kunne føle seg sett og hørt, der de skal få de samme mulighetene i fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). I barnehageloven står det at: «Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom

de har behov for det» (Lovdata, 2005, § 31). Dette innebærer at barnehagen må tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger. Barna i barnehagen som trenger ekstra hjelp og støtte må få den hjelpen de trenger, der det de tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barna et inkluderende og likeverdig tilbud (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 26). Dette krever at personalet i barnehagen har kunnskap om barnas funksjonsnedsettelse og at de legger til rette best mulig for barnet. Med kunnskap og tilrettelegging vil det føre til at det blir mindre fokus på barnets funksjonsnedsettelse, og barnet vil kunne føle seg som en del av fellesskapet der barnet blir inkludert, sett og hørt (Sjøvik, 2014, s. 33). Barn med fysiske funksjonsnedsettelse fortjener å bli inkludert i fellesskapet på lik linje som alle andre barn.

2.2 Inkludering

Det å ha et inkluderende barnehagemiljø for alle barn er svært viktig og avgjørende for en god barnehage med trivsel, glede og samhold. Inkludering handler om at alle barn skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet, der de gjennom fellesskapet skal kunne føle seg trygge og erfare at de er betydningsfulle for andre uavhengig av likheter og ulikheter. For at en barnehage skal være inkluderende er det viktig at en har fokus på møte mellom individ og samfunnet med respekt for mangfold, variasjoner og ulikheter (Moe & Valseth, 2014, s. 354). Alle barn er forskjellige, og forskjellene skal verdsettes. En inkluderende barnehage må kunne legge til rette miljøet for alle barn, også barn med nedsatt funksjonsevne. For barn med nedsatt funksjonsevne er barnehagetilbudet et av det viktigste tiltakene de har. Ofte er det sånn at den spesialpedagogiske hjelpen barnet får blir fordelt med noen få timer i uka, der spesialpedagogen også ofte jobber i flere barnehager. Dette kan føre til en fare for segregering fordi den hjelpen barnet skal få av spesialpedagogen vil foregå til bestemte og avgrensede tider. En erfaren spesialpedagog sier at noe av det viktigste en spesialpedagog kan gjøre i barnehagen er å lete etter situasjoner i barnehagehverdagen som kan føre til at den spesialpedagogiske hjelpen kan skje i naturlige situasjoner (Moe & Valseth, 2014, s. 354). For barn med nedsatt funksjonsevne er det i de naturlige situasjonene som vil gi viktig grunnlag for inkludering.

I dag går majoriteten av barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen, der det får spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging. Barn med spesielle behov, har i dag rett til fortrinnsrett til barnehageplass, der det er pålagt at de skal få den hjelpen og tilretteleggingen de trenger (Sjøvik, 2016, s. 38). I en landsomfattende studie fra 1999 viste det seg at 95% av barn med fysiske funksjonsnedsettelse gikk i barnehagen (Lundeby & Ytterhus, 2011, s. 79). Og det var også slik at en del av de fysiske funksjonsnedsettelsene ikke ble avdekket før etter de hadde startet i barnehagen. Barnehagene har opp gjennom flere år utviklet seg og har hatt en viktig rolle for barn med nedsatt funksjonsevne. Barnehagene har på kort tid gått fra å være et tilbud til et fåtall barn, til å bli et tilbud til nesten alle barn. Siden 1975 har andelen økt fra tre prosent av barn i barnehagen til rundt nitti prosent i 2012 (Solli, 2016, s.106). En har gått fra begrepet integrering til inkludering. Dette har ført til at en i dag er opptatt og har respekt for at ingen er like, og at en i dag tilpasser seg til de barna som trenger det, der en gir de det tilbudet de trenger.

2.3 Tilpassing

Et inkluderende fellesskap må baseres på gjensidig respekt der alle skal kunne tilpasse seg hverandre (Moe & Valseth, 2014, s. 356). Dette gjelder også barn med spesielle behov, som fysisk funksjonsnedsettelse. For å skape trygghet og aksept rundt at barn er forskjellige, er det mye barnehagetilsatte kan gjøre i barnehagehverdagen. Barnehagetilsatte er rollemodeller for barna gjennom hele dagen i alle situasjoner. Ved å bevisst legge fokuset vekk fra forskjellene, og heller skape et miljø som er tilrettelagt for alle barn hele tiden, vil det skape mindre fokus rundt det enkelte barn.

Universell utforming er et sentralt begrep for tilpasning og inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Dette handler om at det fysiske miljøet skal være tilrettelagt for alle barn. Det fysiske miljøet skal være utformet slik at barna med funksjonsnedsettelse skal kunne ha gode muligheter, der det er tilpasset slik at også disse barna skal kunne delta aktivt i lek og aktiviteter (Lundeby & Ytterhus, 2011, s. 81). I dag er universell utforming og tilrettelegging blitt en større selvfølge enn det var på 1990-tallet (Moe & Valseth, 2014, s. 365). I dag er det en klar strategi at nye barnehagers inne og uteområder skal bygges med tanke på inkludering, slik at det er tilrettelagt og tilgjengelig for alle barn uten spesielle

tilpasninger. I alle barnehager er det mulig å gjøre relativt enkle tilpasninger. Dette kan for eksempel være å ha leker tilgjengelig i høyder for alle barna, tilpasset bord til for eksempel rullestol og spesial stoler (Lundeby & Ytterhus, 2011 s. 81). Dette fører til større grad av inkludering av barna med fysiske funksjonsnedsettelse der de får muligheten til å komme seg dit de vil, og muligheten til å delta sammen med andre barn.

2.4 Åpenhet rundt fysiske funksjonsnedsettelse

Åpenhet om ulike fysiske funksjonsnedsettelse noe som en ikke finner så mye teori og forskning om. Fra en fagartikkel skrevet av psykolog Torun M. Vatne for Frambu, kompetansesenter for sjeldne diagnoser, skriver hun blant annet om betydningen av å snakke med barn om vanskelige opplevelser som kan oppstå og hvorfor det er så viktig å snakke med barn om ulike funksjonsnedsettelse. Hun hevder at dette nå i senere tid har blitt i mer fokus og at dette har en stor viktighet. Hun påpeker at det finnes flere vitenskapelige argumenter for at man skal snakke med barn og sikre åpen dialog rundt dette å leve med funksjonsnedsettelse. Et viktig argument for å være åpen er dette med å kunne gi barna den informasjonen de trenger. Dette gjelder både rundt det barnet som har funksjonsnedsettelse, men også barna rundt. For selve barnet med funksjonsnedsettelse vil det være viktig å kunne ha en åpen dialog om hvorfor han eller hun ikke kan delta på det samme som de andre, eller hvorfor han eller hun trenger ekstra støtte og hjelp. For de andre barna rundt barnet med funksjonsnedsettelse vil det å være åpen og å gi dem informasjon, være med å skape en større aksept og forståelse om hvorfor det gjeldende barnet eventuelt trenger ekstra støtte eller hjelp (Vatne, 2015).

Åpenhet rundt barn med fysiske funksjonsnedsettelse vil være ulikt fra barnehage til barnehage, og forelder til forelder. I boken "En barnehage for alle" går en mor til et barn med fysiske funksjonsnedsettelse frem å nevner dette med viktigheten av åpenhet og deres erfaringer med nettopp dette. Hun sier at deres valg for å være åpen om utfordringene til barnet var for at de ville hindre misforståelse og spekulering. Dette er noe som de har sett på som en positiv avgjørelse, der de andre barna i barnehagen har vist en aksept overfor barnet deres og de begrensningene barnet deres har (Sagdahl, 2014, s. 75). Dette er med på

å skape en aksept for det å være annerledes og bidra til å skape et felleskap der en utvikler respekt for ulikheter.

2.5 Lek i barnehagen

En svært viktig del av barnas hverdag, og noe som er en viktig inkluderingsfaktor er lek. Vi ser på det derfor som sentralt at vi på bakgrunn av dette sier noe om viktigheten av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse.

Leken skal i barnehagen ha en sentral plass, der lekens egenverdi skal anerkjennes. For at leken skal kunne anerkjennes er det avgjørende at tilsatte i barnehagen ser egenverdien til all lek og forstå hva betydning leken har for alle barn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 17). Gjennom lek vil barna få muligheten til å lære og forstå seg selv, andre og kulturen som de lever i. For barn er lek deres livsverden der de skaper sin mening om verden, uavhengig av funksjonsnivå og kognitive ferdigheter (Sjursen, 2021. s. 121).

Gjennom lek utvikler barn vennsksrelasjoner. For barn med fysisk funksjonsnedsettelse kan det å skape vennsksrelasjoner være en stor utfordring. Dalen (2013) hevder at for barn med nedsatt funksjonsevne er forebyggende arbeid for utviklingen av sosial kompetanse et viktig tiltak for å gi disse barna en større mulighet til å utvikle gode vennsksrelasjoner. De vil gjennom det å tidlig erfare sosialt samspill med andre barn kunne utvikle sosiale ferdigheter, som vil være avgjørende for å kunne skape og opprettholde vennskap. Barn vil gjennom å utvikle god sosial kompetanse kunne utvikle evne til å se andres behov, lære å vise empati og kunne mestre balansen mellom sine egne behov og andres, der en klarer å ta hensyn til disse. Det blir også hevdet at barn med sosial kompetanse har mindre atferdsproblem, og viser i mindre grad av atferd som mobbing og diskriminering (Dalen, 2013, s. 121).

For barn med nedsatt funksjonsevne kan lek i et relasjonelt perspektiv av og til være så krevende at barna kan velge vekk den sosiale leken. Det er derfor svært viktig at en tidlig sikrer at også barn med funksjonsnedsettelse får delta i sosial lek som er preget av humor, innlevelse og muligheten til selv å bestemme (Sjursen, 2021, s. 121). I en forskning gjort av Ytterhus og Tøssebro (1999, referert i Dalen, 2013, s. 121) ser en nettopp dette. I

forskningen kom det frem at barn med betydelige funksjonsnedsettelse kan ha vansker med å delta i sosial lek med andre barn. Først og fremst skyldes dette at de ikke mestrer eller forstår hvordan en blir invitert inn i sosialt samspill og lek. Barn som strever med sosialt samspill, er i hovedsak barn med alvorlig funksjonsnedsettelse og sammensatte vansker. For disse barna er det svært viktig at en har gode tiltak og oppfølging slik at disse barna også skal kunne få føle på en sosial tilhørighet i fellesskapet i barnehagen (Dalen, 2013, s. 121).

Noe som flere forskere har vist kan være gode rammer for utvikling av lekeferdigheter hos barn med fysiske funksjonsnedsettelse, er å ha lekegrupper. Lekegrupper er en strukturert og målrettet måte å arbeide for å utvikle lek, samtidig som andre ferdigheter indirekte stimuleres og utvikles. Arbeidet med lekegrupper krever innsikt og kunnskap, der en er bevisst i blant annet sammensetningen av barn, antall barn, funksjonsnivå og hvilken kvaliteter en ønsker å ha med i en lekegruppe. Lekeferdighetene vil gjennom lekegrupper modelleres og stimuleres, og en vil etter hvert kunne utvide gruppene og de nye ferdighetene vil kunne integreres i samhandling med andre barn (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

2.6 Normalitet

Et tema som har mange definisjoner, og som betyr mye forskjellig basert på hvordan du bruker det, er temaet normalitet. I forhold til vår bachelor sitt tema, som er inkludering for barn med fysiske funksjonsnedsettelse, vil normalitet si at et barn møter alle utviklingsmål som settes av barnehagens retningslinjer og de forskjellige tester som brukes for å kartlegge denne utviklingen. Begrepet er sosialt konstruert, og det styrer hvordan folk med funksjonsnedsettelse blir behandlet. Normalitet er et begrep som forklarer hvordan mennesker tenker om seg selv i forhold til andre, og handler om hvordan de «normale» behandler de «unormale» i samfunnet (Kassah & Kassah, 2021, s. 41).

Hvis et barn ikke møter disse målene, er det sett på som et avviksbarn, og et barn som på en måte må bli diagnostisert eller fikset. Her kommer spesialpedagogikken sterkt inn i bildet. Vi lever i et samfunn hvor det i stor grad blir fremmet et sosialt krav av normalitet – vi som samfunnsmedlemmer skal forholde oss til en rekke sosiale normer og forventninger som vi forventes å vise en viss grad av konformitet til (Morken, 2012, s. 44). En skal ikke utenfor

boksene som blir satt av samfunnet. Normalitet har oftere og oftere, i et samfunn som konstant utvikler seg med nye sosiale medier og elektroniske midler, blitt et slags krav for å oppleve inkludering.

Normalitet og hvordan samfunnet har behandlet de “unormale” tidligere i historien har endret seg veldig. Det har endret seg blant annet i takt med mer kunnskap om de “unormale” i form av forskning. Historien viser at den regjerende ideologien og synet på menneskeverdighet til ulike tider og i ulike samfunn, har vært avgjørende for omsorgen av barn med funksjonsnedsettelse. Det er først i siste halvdel av det 20. århundre at barns særskilte behov for tiltak er blitt tatt på alvor. Fra 1800-tallet og frem til den andre halvdel av det 20. århundre var det institusjonaliseringstanken som var den regjerende ideologien i omsorgen og opplæringen av barn med funksjonsnedsettelse. På 1800-tallet vokste det frem skoler for fysisk funksjonsnedsatte barn, som for eksempel døveskolen i 1825.

Institusjonaliseringstanken er grunnen til at mange barn med fysiske funksjonsnedsettelse måtte reise langt hjemmefra for å oppleve en form for opplæring, siden det var hovedsakelig fokus på internat på de skolene som tilbydde den opplæring barna trengte, og det var en forutsetning at barna både bodde og fikk opplæring på skolen (Sjøvik, 2014, s. 24). I dag er det flere lover som beskytter barn med funksjonsnedsettelse og deres rett på opplæring, hjelp og medvirkning. I rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40) står det “Barnehagen skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barnas behov og forutsetninger, også når noen barn har behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder.”. Det er også gjenspeilet i Barnehageloven (2022): “Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlige behov for det. Dette gjelder uavhengig av om de går i barnehage.”. Med andre ord; vi er kommet langt for utviklingen av hvordan barn med fysiske funksjonsnedsettelse behandles. Dette har kommet av et mer åpent og kunnskapsrikt syn på menneskeverdighet, og generelt sett mer kunnskap om fysiske funksjonsnedsettelse og de vansker som kommer med dem.

2.5 Pedagogisk ledelse

Pedagogisk ledelse setter fokuset på kjernevirksomheten i barnehagen, som er ledelse av arbeidet med danning, omsorg, lek og læring. Pedagogisk ledelse handler også om å lede barnehagen som en pedagogisk virksomhet (Gotvassli, 2019, s. 70). Dette betyr, i tråd med

rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) kapittel 7 at målet med barnehagen som en pedagogisk virksomhet er å gi barna et tilrettelagt tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen, og for å oppnå dette skal barnehagen være en lærende organisasjon og det pedagogiske arbeidet skal være begrunnet i barnehageloven og i rammeplanen (Gotvassli, 2019). Pedagogiske ledere har ansvar for at den pedagogiske virksomheten i barnehagen planlegges, gjennomføres, dokumenteres og vurderes i tråd med barnehagelovens og rammeplanens føringer for barnehage.

Samarbeid er også viktig i pedagogisk ledelse. Definisjonen på samarbeid er «å arbeide sammen med andre for å nå et felles mål». I barnehagen er det felles målet barnas utvikling. Personalet arbeider sammen med hverandre for å organisere og tilrettelegge en hverdag som gir barna gode grunnlag for lek og læring. Barnehagen samarbeider med foreldrene til det enkelte barn for å blant annet skape en trygghet for foreldrene at deres barn utvikler seg normalt.

Som pedagogisk leder er du en ansvarsperson. Du har et lovpålagt ansvar fra Regjeringen å sørge for at den pedagogiske virksomheten i barnehagen blir planlagt, gjennomført, dokumentert og vurdert (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 22). Integrasjonsfunksjonen er ofte beskrevet (Strand, 2007, i Gotvassli, 2019) som utviklingen av sosiale normer, danning av fellesskap, motivasjon, trivsel og utvikling av kompetanse. Integrasjonsbegrepet fokuserer på personalet i barnehagen og peker på viktigheten bak et fellesskap som er sosialt og som er preget av oppgaver som gir en følelse av mening og det å være sammen om en god utførelse av oppgavene. Et godt fellesskap er hvor alle spiller hverandre gode, kommuniserer godt og motiverer hverandre - hvor alle opplever mestring på sine egne premisser.

Motivasjon er en stor del av en god og trygg leder sitt arbeid i barnehagen. Å skape motiverte medarbeidere er viktig når en leder skal utvikle en organisasjonskultur. En leder som motiverer sine medarbeidere gir dem ekstra energi å jobbe med (Gotvassli, 2019). En god leder ser sine medarbeidere sine sterke sider og "spiller" deres medarbeidere gode. En leder er en veiviser, som ikke bør være redd for å komme med sine ideer og tanker. Når avdelingen du jobber på kommer i situasjonen der et barn med fysisk funksjonsnedsettelse blir en del av hverdagen, kan dette være en ny ting som kan være skremmende for noen. Da er det ekstra viktig å være en motiverende leder som gir dine medarbeidere grunn til å

delta i nye og ukjente prosesser rundt barnet. Hvis du viser trygghet rundt de nye og gjerne ukjente prosessene, vil tryggheten blant personalet ditt også vokse.

Kommunikasjon og evnen til å lytte er sentralt i pedagogisk ledelse. Kommunikasjon både på et formelt og et uformelt nivå er viktig for å kunne veilede personalet ditt. Som pedagogisk leder vil du være ansvarlig for veiledning og coaching av personalet ditt. Å veilede personalet kan være utfordrende, spesielt hvis du selv ikke vet hvordan du skal gå frem. Det er viktig at pedagogisk leder skaffer seg informasjonen de trenger og at de deler informasjonen med alle i personalet, slik at alle er på samme nivå med kunnskap om en situasjon de havner i. Uansett om et barn er helt nytt i barnehagen eller allerede har vært en stund i barnehagen og har blitt etablert, kommer spesialpedagogisk hjelp med endringer i hverdagsrutinen som vil merkes av personalet. Endringene trenger ikke å være store og veldig synlige - små endringer i hverdagen kan også ha en effekt på personalet.

Til slutt skal vi se på planlegging. Å planlegge er en stor del av barnehagens hverdag, og planlegging i barnehagen skjer både på et formelt og uformelt nivå. I rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017) står det mye om planlegging, blant annet: "Planlegging gir personalet grunnlag for å tenke og handle langsiktig og systematisk i det pedagogiske arbeidet.". Videre beskriver de hvorfor planlegging skal brukes i barnehagen. Planleggingen skal bidra til kontinuitet og progresjon for både det enkelte barnet og hele barnegruppen, og skal synliggjøre hvordan barnehagen tolker og realiserer rammeplanen. Planlegging skal også være et utgangspunkt for refleksjon og utvikling av den pedagogiske virksomheten. Planleggingsprosessen må baseres på kunnskap om barns trivsel og helhetlige utvikling, både individuelt og i gruppesetting. Den skal også baseres på en rekke ting som observasjon, dokumentasjon, systematisk vurdering og samtaler med både barn og foreldre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37).

3.0 Metodekapittel

I dette kapittelet vil gjøre rede for vårt valg av metode, der vi vil komme inn på hvorfor vi har valgt denne metoden og hva forskjellen på kvalitativ og kvantitativ metode er. Videre vil vi presentere valgprosessen av informanter og hvordan intervjuene foregikk. Vi vil også komme inn på relevansen for intervjuene i forhold til vår problemstilling, og etiske hensyn som ble

tatt ved gjennomføring av intervjuene. Til slutt vil vi analysere og bearbeide dataene vi samlet inn.

3.1 Valg av metode

For å gjennomføre og finne svar på forskningsprosjektet vårt, var det nødvendig for oss å benytte oss av en forskningsmetode. En metode er et redskap eller et verktøy som brukes til å finne svar til det man vil undersøke. Metoden skal hjelpe oss til å samle inn relevant data, som vil gi oss den informasjonen vi trenger til å gjennomføre undersøkelsen vår (Dalland, 2017, s. 52). Når en skal velge metode er det vanlig å skille mellom to hovedtyper; kvantitativ og kvalitativ metode. Kvantitativ og kvalitativ metode er to helt forskjellige metoder, og det er derfor viktig å sette seg inn i de ulike metodene slik at en finner den metoden som kan belyse problemstillingen på best mulig måte. På bakgrunn av dette vil vi nedenfor kort gå inn på kvantitativ og kvalitativ metode og se på hva som skiller dem fra hverandre.

Kvantitativ metode kan forklares ved at de er målbare datainnsamlinger, som vil si at de kan kategoriseres slik at en kan telle opp hvor mange som gir ulike svar. Dette er en metode som innhenter data gjennom spørreundersøkelser og som det ofte er mange deltakere. Eksempel på kvantitativ data kan for eksempel være å finne ut hvor mange som drar til utlandet hvert år eller hvor mange barn i Norge som går i barnehage. Ved kvantitativ datainnsamling vil det gi oss informasjon som en kan telle opp, og som gir oss et tall som resultat (Larsen, 2007, s. 22). Kvalitativ metode er en metode som tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2017, s. 52). Denne metoden kan bestå av flere innsamlingsmetoder som blant annet observasjon, intervju og samtaler (Bergsland og Jæger, 2014, s. 67). Ved kvalitativ datainnsamling er datainnsamlinga i form av tekst.

3.2 Kvalitativ forskningsintervju

For å kunne svare på problemstillingen vår på en god måte har vi valgt å ta i bruk kvalitativt forskningsintervju for å samle inn data. Dette fordi vi ønsker å gå mer i dybden på inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse, samt å finne svar på hvordan pedagoger arbeider med dette i barnehagen. Gjennom kvalitativt forskningsintervju vil vi kunne møte informantene våre, der vi gjennom intervjuet får muligheten til å kunne gå i dybden, noe som gir oss bedre mulighet for å få en helhetsforståelse (Larsen, 2007, s. 26).

Formålet med intervjuet er å få tak i informantens egne beskrivelser av den livssituasjonen hun eller han befinner seg i. Dette vil si at ved hjelp av spørsmål vil erfaringene til informantene komme frem (Dalland, 2017, s. 65).

Vi utarbeidet på forhånd en strukturert intervjuguide som skulle lede oss gjennom intervjuet. Dette fordi vi ønsket å stille informantene de samme spørsmålene, slik at det skulle bli lettere å sammenligne svarene opp mot vår problemstilling. Spørsmålene i intervjuguiden vår var spørsmål som var klare og tydelige som vi nøye hadde utarbeidet. Gjennom spørsmålene ønsket vi å finne svar på problemstillingen vår, der det var viktig at informantene gjennom spørsmålene selv kunne formulere sine svar. Før intervjuene forberedte vi oss godt ved at vi hadde test intervjuer med medstudenter. Dette for å sikre at intervjuene med informantene skulle bli så vellykket som mulig med en god flyt (Dalland, 2017, s. 84). Test intervjuene ga oss også en mulighet til å finne ut om spørsmålene våre var utarbeidet på en god måte der vi kunne få svar på vår problemstilling.

3.3 Valg av informanter

Når vi skulle finne informanter til intervjuene våre, var det viktig for oss at informantene hadde erfaring og kunnskap med inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Dette for å få best nytte ut av intervjuene og gi oss mest mulig kunnskap. Vi valgte å ha pedagoger som informanter med bakgrunn av at det er de som vil ha mest rundt arbeide med blant annet tilrettelegging, planlegging og oppfølging av barna. Vi bestemte oss for å ha tre informanter, fra tre ulike barnehager. Dette for å få ulike erfaringer og et bredere resultat til bacheloroppgaven vår.

Vi tok kontakt med de ulike aktuelle barnehagene via telefon, og sendte deretter et informasjonsskriv om formålet med bacheloroppgaven, samt et samtykkeskjema. Dette for å gi informantene litt innblikk i hva vi ønsket med intervjuet og opplyse dem om hvilke rettigheter de hadde. Vi avtalte tid og sted for gjennomførelse av intervjuene med de aktuelle informantene. For å sikre informantene den anonymiteten som vi hadde opplyst om i samtykkeerklæringen, valgt vi å kalle informantene våre for «Informant A», «Informant B» og «Informant C». Vi har gjennom samtykkeskjema med informasjon om hva deltakelsen innebærer for informantene, og ved å anonymisere dem med bokstaver tatt etiske hensyn.

3.4 Intervjuprosessen

Forholdene rundt intervjuet kan ha mye å si for kvaliteten på intervjuet (Dalland, 2017, s. 81). Vi så derfor på det som viktig at informantene selv bestemte hvor intervjuene skulle finne sted, da dette kan bidra til at det blir lettere for informantene å snakke åpent rundt deres meninger rundt spørsmålene. Alle våre tre informanter ønsket å gjennomføre intervjuene i deres barnehager, der vi fikk et lukket rom uten forstyrrelser. Gjennom intervjuene var det viktig for oss å skape en god og trygg atmosfære for alle parter. Vi valgte derfor først å ha en start der vi presenterte oss, og igjen informerte informantene om hensikten med intervjuet og deres rettigheter rundt intervjuet. Informantene fikk også igjen informasjon om at de når som helst har mulighet til å trekke seg fra intervjuet (Dalland, 2017, s. 72).

Vi synes at alle tre intervjuene gikk bra, der alle informantene viste kunnskap og engasjement. Gjennom alle tre intervjuene var vi begge to til stede. Den ene av oss gjennomførte selve intervjudelen, mens den andre fokuserte på å skrive ned det som ble sagt. Vi synes at dette var en grei løsning der vi opplevde at vi klarte få ned så mye informasjon som mulig. Vi opplevde også at dette førte til at intervjuene ble gjennomført på en ryddig og strukturert måte. På slutten av hvert intervju valgte vi å ha en samtale om hvordan informantene opplevde intervjuet og oppsummere hovedpunktene fra intervjuet og hva som kom frem der. Dette gir informantene en mulighet til å bekrefte at det de har sagt er dekkende, samt en mulighet til å eventuelt legge til noe mer. En slik samtale som dette vil også fungere som en kvalitetssikring (Dalland, 2017, s. 84).

3.5 Analyse og bearbeiding av data

For å sikre informasjonen vi fikk innhentet av informantene våre og å få best mulig utbytte av intervjuene, valgte vi å analysere intervjuene rett etter de ble gjennomført. En analyse er en metode som skal hjelpe en til å finne ut hva intervjuet har å fortelle (Dalland, 2017, s. 87). I analysen av intervjuet startet vi med å renskrive intervjuene. Siden vi ikke brukte lydopptak syntes vi det var helt nødvendig å gjøre dette med en gang mens vi fremdeles hadde intervjuet friskt i minnet. Dette var også med på å sikre at informasjonen vi fikk gjennom

intervjuene skulle bli behandlet riktig og på best mulig måte. Vi syntes dette var svært nyttig og gjorde at påliteligheten til intervjuene ble styrket.

3.6 Vurdering av metode, relevans og pålitelighet

Når en skal samle inn data er det viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og egne innsamlingsstrategier. Ifølge Dalland (2017) er det to spørsmål en må stille seg ved innhenting av data. Dette er hvilken relevans dataen har for problemstillingen og hvor pålitelig måten dataene er samlet inn på er (s. 60). Begrepene pålitelighet og relevans kan også omtales som reliabilitet og validitet i kvalitative studier (Bergsland og Jæger, 2014, s. 60).

Relevans vil si at dataen som blir brukt må være relevant for problemstillingen. Dette gjelder både når en søker data i litteratur og når mennesker er informasjonskilden. Det krever at data en henter fra kildene også må være relevante (Dalland, 2017, s. 60). For å sikre dette, så vi på det som viktig at vi hadde spørsmål i vår intervjuguide som kunne belyse vår problemstilling. Det var også viktig for oss for å kunne svare på vår problemstilling, at våre informanter var pedagoger ettersom problemstillingen vår tar for seg; "*Hvordan jobber pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?*». Vi så også på det som viktig at informantene hadde erfaring og kunnskap i arbeid med barn med fysisk funksjonsnedsettelse for å kunne styrke relevansen for oppgaven. Dette var derfor bevisst noe som vi så etter ved utvalg av informanter.

For at data som er relevant skal kunne være relevante, må det også være samlet inn på en måte som er pålitelig. For å sikre dette er det viktig at de ulike delene i prosessen må være frie for unøyaktigheter (Dalland, 2017, s. 60). I intervju kan det oppstå muligheter for feilkilde i kommunikasjonen. Dette kan ha med at informanten ikke tolker spørsmålet riktig eller at vi ikke tolker svaret til informanten riktig. Vi så på derfor som viktig at vi som nevnt tidligere hadde en runde på slutten av hvert intervju der vi gikk gjennom svarene, samt at vi finskrev intervjuene rett etter. For å styrke påliteligheten enda mer kunne vi ha brukt eksterne lydopptak. Dette var noe vi i utgangspunktet hadde tenkt, men på grunn av at vi søkte for sent til Norsk Senter for Forskningsdata bli ikke dette noe av. Noe vi også ser på

som er med på å styrke påliteligheten til oppgaven, er at alle våre informanter hadde erfaringer og kunnskap om temaet. Dette gjorde at alle våre informanter hadde erfaringer og kunnskap som vil være med å kunne belyse vår problemstilling.

4.0 Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil vi presentere de funnene som vi mener bidrar til å belyse vår problemstilling gjennom de kvalitative intervjuene vi gjennomførte med våre informanter. Vi har som nevnt intervjuet tre pedagogiske leder, fra tre ulike barnehager. Vår første informant "Informant A", har jobbet som pedagogisk leder i 23 år der vedkommende har jobbet med en rekke ulike fysiske funksjonsnedsettelse. Vedkommende har blant annet jobbet med barn med sterke syns- og hørselsnedsettelse og sterke motoriske funksjonsnedsettelse. "Informant B" har jobbet som pedagogisk leder i 8 år, der vedkommende har arbeidet med barn med cerebral parese og barn med sterke fysiske funksjonsnedsettelse. Vår siste Informant, "Informant C" var den med minst erfaring som pedagogisk leder og hadde minst erfaring i arbeid med barn med fysiske funksjonsnedsettelse. "Informant C" har jobbet som pedagogisk leder i 4 år, der vedkommende har jobbet med et barn med sterk synsnedsettelse.

4.1 Inkludering

Inkludering er et veldig vidt begrep, som kan tolkes forskjellig av ulike personer. Vi synes derfor at dette var en av de mest interessante temaene å spørre våre informanter om. Etter å ha spurt informantene om litt grunnleggende informasjon om deres arbeid i barnehage, stilte vi dem spørsmålet "Hva legger du i begrepet inkludering?". Alle var ganske lik i svarene sine og en ting ble veldig tydelig fra alle: Inkludering betydde for dem at alle var med.

Informant A sier:

"Alle skal få være med - plass til alle i fellesskapet. "

Informant B sier:

"Alle skal få være med, ingen nedsettelse skal stoppe noen fra å være med.

Ingen alder, kultur, kjønnsrolle eller kognitiv utvikling skal stoppe noen fra å være med i fellesskapet. “

Informant C sier:

“Inkludering er et vidt begrep. Kort sagt; alle er med. Alle skal få være med på sine premisser. “

Begrepet inkludering er en stor del av vår problemstilling, og er et begrep som blir brukt mye når det snakkes om barnehager i nyere tid. Hvordan en barnehage skal jobbe for å fremme inkludering på alle premisser, er hele tiden på agendaen for en pedagog i barnehage nå for tiden. Alle informantene våre pratet om nettopp inkluderingsdilemma de møtte på i sitt arbeid, som for eksempel informant B. Hun nevner at når de fikk et barn som trengte mat inn med sonde på avdelingen, måtte de finne ut hvordan de skulle løse måltidsituasjonen. Dette fordi de syntes de ble unaturlig både for de voksne og for barna at de skulle sette et fat foran barnet når barnet ikke trengte det. Det med at barnet trengte mat inn med sonde var en endring for både de voksne og for barna, og de visste ikke om de skulle sette ut et fat til barnet eller ikke. De fant til slutt ut at de ikke skulle sett ut fatet til barnet siden barnet ikke trengte det. Dette såg de på som en måte å lære om ulikheter på, og når barna spurte hvorfor barnet ikke hadde fat, brukte de dette som en måte å lære om forskjeller, og det at de finnes ulike måter å spise på.

Et annet spørsmål vi så som relevant for å finne svar på problemstillingen vår var: “Hvordan arbeider dere med inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse?”. Siden inkludering og hvordan inkludering skal gjennomføres er et så viktig tema for dagens pedagog, var dette også et interessant tema for oss å undersøke gjennom intervjuprosessen. Informant A kom med et veldig godt svar på nettopp dette. Hun sier at de har en målsetting som går ut på at det skal være plass til alle. Videre sier hun at alle barn er forskjellige, og vi jobber derfor med å respekter alle for den de er. Hun sier også:

“En må legge til rette best mulig for alle barn, også de med fysisk funksjonsnedsettelse der alle voksne må være bevisste i de valgene de tar. Det er viktig at vi alle er fleksible, og ser mulighetene og ikke vanskene. “

Noe alle våre informanter synes var viktig for inkludering, var kommunikasjon med resten av barnegruppen og foreldre, og å gi informasjon til barna som naturligvis var nysgjerrige på hvorfor ett av barna ble behandlet annerledes eller hadde mer voksenstøtte enn dem.

Informant A vektlegger dialog:

“Alle barn er forskjellig, og de tolker barn med utfordringer forskjellig. Jeg mener derfor det er viktig å beskrive og forklare barna hvorfor eventuelt det enkelte barnet trenger ulike hjelpemiddel og hvorfor ting blir gjort annerledes.”

Hun påpeker videre at dette er viktig for fellesskapet slik at den gjeldende får muligheten til å føle seg inkludert og akseptert. Dialog med foreldre til barnet med fysisk funksjonsnedsettelse var også noe informant A kom inn på. Hun sier at det er viktig med dialog med foreldrene til barnet om hva de mener og hva de mener skal bli formidlet til barna og de andre foreldrene.

Informant C nevnte også dette med direkte dialog sammen med barn:

“Vi snakker med de andre barna om barnets fysiske funksjonsnedsettelse. Barn venner seg fort til nye ting i hverdagen så lenge de blir lagt frem på en forståelig måte.”

4.2 Lek

Ut i fra funnene våre kom det også frem fra alle våre informanter at lek er svært viktig for inkludering i fellesskapet i barnehagen, siden lek er en stor del av barnas hverdag. Når vi stilte spørsmål om lek som “Hvordan arbeider dere for å sørge for at et barn med fysiske funksjonsnedsettelse blir inkludert i leken?”, svarte informantene noenlunde likt. De alle så på det som viktig å med fokus på voksenstøtte i leken, og at dette med å dele i mindre grupper igjen ble tatt opp her. Noe annet som “Informant A” var svært opptatt av, var at hun så på det som svært viktig med god plass og tilgjengelighet, slik at også barn med fysisk funksjonsnedsettelse skal kunne få delta på det samme som de andre barna. Hun sier at de hele tiden er tilstedes der de er tilgjengelige voksne for barna. Videre påpeker hun at for at barn skal kunne bli inkludert i lek krever det at en som voksen observerer, veileder og

hjelper barna videre i leken. Hun sier også noe om betydning leken har for barn med fysisk funksjonsevne:

Informant A sier:

“For alle barn handler lek om glede og mestring, og for barn med fysisk funksjonsnedsettelse vil leken være den viktigste arenaen.”

Informant B og C sier også mye av det samme som informant A. Informant B sier blant annet:

“Vi har hatt i fokus at de voksne har et ansvar om å være en støttespiller og en motivator der en aktivt invitere andre barn til delta med barnet.”

4.3 Normalitet

For å finne ut hvordan informantene våre så på de å arbeide med barn med fysiske funksjonsnedsettelse stilte vi dem spørsmålet; “Hva er ditt syn på å ha et barn med fysisk funksjonsnedsettelse i barnegruppen?”. I svarene kom det tydelig frem at alle våre tre informanter hadde nokså det samme synet på dette. De alle så på dette som svært positiv og lærerikt for seg selv, men også for de andre barna i barnegruppen.

Informant A sier:

“Det å ha barn med fysiske funksjonsnedsettelse i gruppen ser jeg på positivt, spennende, lærerikt og givende.”

Videre sier hun at hun hele tiden lærer av å arbeide med barn med fysiske funksjonsnedsettelse siden en hele tiden må tilpasse seg og finne nye løsninger. Hun sier at en alltid kan ta med erfaringer fra før, men at en hele tiden må tenke nytt og finne nye løsninger siden alle barn er forskjellige med ulike fysisk funksjonsnedsettelse. Informant B sier også noe om dette:

“Det er en styrke både for barnegruppen og for de voksne. Det å kunne lære barn at alle er ulike, men at alle er like mye verdt er viktig for oss.”

Hun sier også at samarbeid med andre instanser, som for eksempel fysioterapeut, har vist oss at mange av de andre instansene som et barn med spesielle behov trenger kan være til

nytte for de andre barna også. Informant C er også enig i mye av det samme som Informant A og B. Hun trekker også frem at det å jobbe med et barn med fysiske funksjonsnedsettelse endrer synet på hvordan en planlegger og legger til rette på en positiv måte.

Informant C sier:

“Alle barn trenger veiledning og støtte, men på ulik måte siden de har ulike behov.”

4.4 Pedagogisk ledelse

For å fange opp våre informanter sine metoder for arbeid med inkludering, ville vi ha med spørsmål om deres arbeid med pedagogisk ledelse. Vi startet denne delen av intervjuet med spørsmålet: “Hvordan arbeider du som pedagogisk leder for å lede ditt personale i inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse?”. Alle informantene var tydelige på kommunikasjon med personalet, og alle nevnte at de måtte gå inn i seg selv og finne ut hvordan de skulle være en god rollemodell for sitt personale. De alle nevner at inkludering og informasjonsflyt i personalet er kjempeviktig.

Informant A legger også vekt på at dette med inkludering er viktig både i observasjoner, oppgaver og de å gi dem ansvar. Hun trekker også frem at for at en skal kunne inkludere et barn med fysisk funksjonsnedsettelse er det viktig med kompetanse hos personalet. For å styrke kompetansen hos personalet sitt pleier hun blant annet gi dem teoretisk kunnskap, og at de ser filmer på om relevante funksjonsnedsettelse der de trekker dette inn mot de utfordringene de har. Hun sier videre at personalet har gitt tilbakemeldinger om at det å bli inkludert i slikt arbeid kan til tider være krevende, men at det er motiverende, spennende og lærerikt. Til slutt understreker hun at det av erfaring at inkludering av personalet er svært viktig fordi det til tider kan være krevende å alene arbeide med barn med spesielle behov, og det derfor er svært viktig at alle i personalgruppa har kunnskap slik at en kan avløse hverandre.

Informant B nevner også dette med kompetanse:

“Ved et barn som trenger ekstra utstyr, bruker vi mye tid på at alle i personalgruppen skal få prøve seg og lære om det eventuelle utstyret.”

Informanten sier dette er viktig for personalet kompetanse i arbeide med barnet og for barnet sin hverdag. Hun sier dette med å la personalet få nok tid til å lære om endringene som krever et barn med fysisk funksjonsnedsettelse skaper en trygghet hos personalet.

Underveis i intervjuene kom det også frem en god del om viktigheten av planlegging for å få til et inkluderende miljø for alle barn. Alle informantene sier god pedagogisk planlegging er viktig for å kunne legge til rette for barna med funksjonsnedsettelse. De mener at alle barn er forskjellige og de trenger derfor at både barnehagemiljøet og aktiviteter blir tilrettelagt slik at de kan delta på sine premisser. Noe også alle informantene trekker frem er viktigheten og erfaringene de har med å dele barnegruppene i mindre grupper. De alle mente at det var viktig for å kunne jobbe med tilpasninger, og at det skulle være lettere for barn med fysisk funksjonsnedsettelse å delta.

Informant A sier:

“Å dele i mindre grupper er positivt for barn med fysisk funksjonsnedsettelse, men også for alle de andre barna.”

Videre sier hun at hun gjennom mye av oppleggene i barnehagen deler i mindre grupper, og at hun gjennom mange år som pedagog har sett viktigheten av dette. Hun sier at i mindre grupper er det lettere å tilpasse oppleggene og justerer etter barnas behov, der barna får muligheten til å utvikle seg og delta sammen med andre. Til slutt nevner hun også at det er lettere for barna med fysiske funksjonsnedsettelse å finne sin plass i et mindre miljø.

Informant B trekker også frem at de var viktig med god planlegging slik at også barn med fysisk funksjonsnedsettelse kan delta i aktiviteter og lek på sine egne premisser. Han nevner videre at de gjennom planleggingen er viktig at en lager planer som en kan endre og tilpasse, slik at de ikke skal bli noe problem for noen barn å kunne delta. Informant C sier også mye av det samme som Informant A og B rundt dette med viktigheten av planlegging.

Informant C sier også:

“Vi arbeider mye med det fysiske og pedagogiske miljøet på avdeling for å sikre et inkluderende miljø for alle barn.”

Videre sier informanten at det allerede før et barn hadde startet på avdelingen, startet de med å tilrettelegge miljøet for barnet med fysisk funksjonsnedsettelse. Informanten sier at dette var et barn med sterkt nedsatt syn. For å tilrettelegge best mulig for dette barnet malte de kanter og dørkarmen i kontrast/sterke farger slik at barnet skulle se de, og tilpasset avdelingens lysforhold med blant annet nye pærer. Videre sier informanten at de ommøblerer lite på avdelingen slik at barnet ikke skal miste sin kjennskap på avdelingen.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet vil vi analysere, vurdere og tolke våre funn opp mot teori og tidligere forskning. Vi vil ta for oss de samme temaene som tidligere i teoridelen og i presentasjonen av funn. Formålet med denne oppgaven er å finne svar på problemstillingen vår:

"Hvordan arbeider pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?"

5.1 Inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse

Alle våre informanter var like i svarene sine når det kom til spørsmål om hva inkludering betydde for dem: Alle skal være med. Dette var de veldig klare på, og de var tydelige på at det ikke skulle være noen ting som stoppet et barn fra å være med. Denne tanken er blant annet å finne i Moe & Valseth (2014, s. 354): "En inkluderende barnehage har fokus på møte mellom individet og samfunnet med respekt for mangfold, variasjoner og ulikheter.". Barn er først og fremst barn, og har de samme behovene som alle barn har, for eksempel lek og vennskap. En inkluderende barnehage må klare å legge til rette for alle barn, selv de med "særlige behov". Særlige behov betyr at barna har behov for et mer omfattende tilrettelagt tilbud enn det som er vanlig for alderen (Moe & Valseth, 2014, s. 354). Dagens barnehagelærer blir opplært til å se hele barnet. Dette opplevde vi selv allerede fra første klasse på utdanningen vår. Vi tolker svaret fra informantene veldig enkelt: Et barn skal alltid være med, lære det samme, oppleve den samme mestringen og finne den samme gleden i barnehagehverdagen som ethvert annet barn gjør, uansett hvilke utfordringer det har med seg.

Vi spurte også våre informanter om deres avdeling sitt aktive arbeid med inkludering i fellesskapet i barnehagen og inkludering i hverdagsaktiviteter. En av informantene pratet om det fysiske miljøet og hvordan dette endret seg når han fikk med seg et barn med en fysisk funksjonsnedsettelse. Han fortalte blant annet om at barnet, som var et barn med sterk synsnedsettelse, ble plassert på en fast plass ved måltider og samlinger som befant seg nært for eksempel dagtavlen som ble brukt under samling. De hadde tilpasset lysforholdet på avdelingen ettersom barnets øyne var lyssensitive med nye pærer, og til sist nevnte han at de hadde malt dørkarmen og kanter i sterke kontrastfarger slik at det var lettere for barnet å oppdage de. Dette tolker vi som at pedagogene har lett for å gjøre enkle endringer som vil gi et barn med fysisk funksjonsnedsettelse en lettere hverdag i barnehagen. Lundeby og Ytterhus (2011) påpeker også at enkle tilpasninger kan gjøres ved for eksempel å tilpasse alle leker i høyde for barna, og ha tilpassede bord og stoler (s. 81). Vi oppfatter det slik at informantene våre aktivt legger til rette for de som trenger det, slik at dem får et bedre grunnlag for å være sammen med de andre barn i et miljø som ikke hindrer dem på noen måte.

I teori som eksisterer rundt inkluderingsbegrepet blir det blant annet snakket om universell tilrettelegging og strategisk bruk at det fysiske miljøet for å gi alle barn, også dem med fysiske funksjonsnedsettelser, et godt grunnlag for en god hverdag (Moe & Valseth, 2014, s. 365). Som beskrevet over, går en av informantene sin forklaring av deres tilpasning på avdelingen under arbeidet med universell utforming, som er en nyere strategi i barnehagen. Når det kommer til innredningen i barnehagen, kan en i alle barnehager gjøre relativt enkle tilpasninger. Det fysiske miljøet skal være tilpasset slik at også barn med fysiske funksjonsnedsettelser skal kunne ha gode muligheter for deltakelse med andre (Lundeby & Ytterhus, 2011, s. 81). Dette så vi i informanten sitt svar på spørsmålet om arbeid med inkludering, der de hadde gjort relativt enkle endringer på avdelingen for å gi et barn med sterk synsnedsettelse en større sjanse til å være trygg inne på avdelingen. Informanten snakket også om videre tilrettelegging etter at disse endringene var gjort. Han forklarte at de gjorde noen endringer i det fysiske miljøet for at barnet ikke skulle miste sin trygghet på avdelingen. Han påpekte også at hvis det ble endringer som kunne føre til utrygghet hos barnet, ble det viktig at barnet fikk være med til området hvor endringen var blitt gjort og

fikk kjenne og ta på objektet som var flyttet og området rundt for å gjøre barnet trygg på endringen.

Gjennom informantens svar viser det som skildret i teori at inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse gjennom arbeid med universell utforming gir en større grad av inkludering når barna med fysiske funksjonsnedsettelse får muligheten til å komme seg dit de vil og muligheten til å delta sammen med andre barn (Lundeby & Ytterhus, 2011, s. 81). Dette har en spesielt stor betydning for å skape vennskspsrelasjoner for barn med nedsatt fysisk funksjonsevne. Dette fordi gjennom tilpasning og tilrettelegging av det fysiske miljøet får de mulighet til å delta på samme nivå som de andre barna og får en følelse av å være likeverdige.

Noe som informantene våre også kom inn på når vi pratet om inkludering, var viktigheten av en åpen dialog med alle barna om fysiske funksjonsnedsettelse, og en god forklaring på hvorfor et barn på avdelingen ble behandlet annerledes. Det har blitt et større fokus på samtalen med barn om diagnoser og andre vanskelige tema. For bare noen tiår siden var det ikke like vanlig, og foreldre ble frarådet å snakke med barna sine om slike tema. Det er stadig mer fokus på hvor viktig det er å snakke med barn om vanskelige temaer (Vatne, 2015). Åpenhet om fysiske funksjonsnedsettelse er noe en kan se og forstå er et vanskelig tema for mange foreldre, og det vil være ulikt på hva foreldre ønsker og vil si, og hva de ønsker skal bli sagt i barnehagen. Det er derfor viktig at en har tett dialog med foreldre til barnet det gjelder, og snakker med de om hva de tenker. Ett eksempel vi ser fra boken "En barnehage for alle", hvor en forelder går frem og skriver om viktigheten av åpenhet rundt funksjonsnedsettelse, der hun blant annet trekker frem deres valg om å være åpne rundt diagnoser og problemer i et håp om at den informasjonen de har hindrer misforståelse og spekulering. Dette er noe de har sett har en positiv endring i barnehagen. Ungene aksepterer barnet deres og de begrensningene deres barn har (Sagdahl, 2014, s. 75). Dette er med på å skape en aksept for det å være annerledes i barnehagen.

En kan også se at dette er noe to av informantene våre nevner i sine intervju. De snakker om barns evne til å tilpasse seg en ny hverdag og deres aksept av en godt forklart situasjon. De begge mener det er viktig at en beskriver og forklarer barna hvorfor eventuelt det enkelte

barn trenger ulike hjelpemidler og hvorfor ting blir gjort annerledes. De ser på det som viktig at en forsøker sitt beste å svare på spørsmål barn har rundt hvorfor et barn de møter må gjøre ting annerledes eller blir behandlet annerledes enn dem. Dette er også noe vi ser igjen i fagartikkelen til psykolog Torun M. Vatne. Hun er inne på de samme som informantene våre og sier at både barnet selv, men også barna rundt trenger informasjon for å få muligheten til å forstå (Vatne, 2015). Dette oppfatter vi som at arbeidet med barnet med fysiske funksjonsnedsettelse vil bli "enklere" om en er åpen for hvorfor barnet eventuelt trenger ekstra hjelp og tilrettelegging. Vi oppfatter det også slik at barnet vil bli mer akseptert og forstått av de andre barna, som igjen vil føre til et mer inkluderende fellesskap med plass til ulikheter. Vi tolker dette om åpenhet som svært viktig, men også at det kan oppstå ulemper. Dette fordi vi oppfatter at dialogen med foreldrene, om hva de vil skal bli formidlet, og kunnskap rundt barnet er avgjørende for at en skal kunne oppnå å kunne gi de andre barna rett og forståelig informasjon.

5.2 Lek

Som nevnt er lek en stor del av barn hverdag i barnehagen og blir sett på som en viktig inkluderingsfaktor. De bruker store deler av dagene sine i barnehagen i en form for lek, enten det er ute eller inne. Når vi snakket med våre informanter om lek, var det litt ulikt hva de trakk frem som viktig. Noe som de alle var inne på var viktigheten av det å dele i mindre lekegrupper. Dette støtter opp under det Hoven og Mørland (2014) sier om lekegrupper. De hevder at lekegrupper skaper gode rammer for utviklingen for barn med fysiske funksjonsnedsettelse. At det å ha lekegrupper vil være et godt tiltak for barna med fysiske funksjonsnedsettelse der de får større mulighet til å utvikle sine lekeferdigheter og skape sosiale relasjoner (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

Vennskap og sosiale relasjoner er noe vi ser på som noe av det viktigste når det kommer til arbeidet med barn med fysiske funksjonsnedsettelse. For barn med fysiske funksjonsnedsettelse kan nettopp dette med å skape og bevare sosiale relasjoner være krevende, og vi oppfatter det derfor slik fra både informantene og teorien at det nettopp derfor er svært viktig og avgjørende at en legger opp til mindre lekegrupper for barna slik at det får en større mulighet til nettopp å utvikle dette. I følge Hoven og Mørland (2014) krever

det at en har innsikt og kunnskap for å kunne legge til rette for gode lekegrupper. Dette er noe vi ikke vet om de pedagogene vi intervjuet har, og om de tenker gjennom hvordan de setter opp disse lekegruppene. For å danne en god lekegruppe for barn med fysisk funksjonsnedsettelse krever det at en bevisst tenker gjennom sammensetningen av gruppen der en tenker på antall barn, funksjonsnivå og hvilken kvalifikasjoner en ønsker å ha med inn i lekegruppen (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

I følge Dalland (2013) er forebyggende arbeid for utviklingen av sosial kompetanse et viktig tiltak for å gi barna med fysiske funksjonsnedsettelse en større mulighet til å utvikle gode vennskapsrelasjoner. Dette fordi det å skape gode vennskapsrelasjoner til jevnaldrende kan for barn med fysiske funksjonsnedsettelse være krevende. Sjursen (2021) nevner også at lek kan i et relasjonelt perspektiv kan være så krevende at de kan velge vekk den sosiale leken med andre barn. Han påpeker derfor viktigheten av å tidlig sikre at også barn med fysisk funksjonsnedsettelse får delta i sosial lek preget av humor, innlevelse og muligheten til selv å bestemme (Sjursen, 2021, s.121). En av informantene våre trekker frem nettopp dette med viktigheten av å skape rom for å skape vennskapsrelasjoner med andre barn. Informanten trekker frem at det å ha rom og plass til lek for alle barn er svært viktig, slik at også barna med fysiske funksjonsnedsettelse kan delta på alt på sine premisser og finne sin plass i fellesskapet. Vi oppfatter dette slik at ved å legge til rette og tilpasse miljøet på avdeling vil en kunne skape rom og plass, slik at det er mulighet for barn med fysiske funksjonsnedsettelse å få muligheten til å utvikle gode vennskapsrelasjoner. En forutsetning for dette ser vi på det at det er avgjørende at personalet er tilstedes og observere og hjelper barna inn og ut av lek. Dette er også noe som informantene våre trekker frem der nevner at det er viktig å være tilgjengelige voksne i barns lek. Ved å være tilgjengelige voksne oppfatter vi at de mener at de observere, veileder og støtte barna i lek. Dalland trekker også frem at gjennom å utvikle god sosial kompetanse vil barna kunne utvikle evne til å se andres behov og lære de å vise empati til andre barn (Dalland, 2013, s. 121).

5.3 Normalitet

Underveis i forskningsprosessen og med hjelp av intervjuene ville vi blant annet få tak i pedagogenes perspektiv på barn med fysiske funksjonsnedsettelse. Vi satte oss en hypotese

at i det barnehagemiljøet som eksisterer i 2022 så ville vi måtte lete langt og lenge etter en person som enda har et negativt pedagogisk grunnsyn på barn med fysiske funksjonsnedsettelse; og vi synes at vår hypotese har blitt bevist som riktig til tross for at vi bare hadde tre informanter. Likevel var våre tre informanter i forskjellig alder, hadde forskjellig tid med erfaring og var i forskjellige barnehager i Norge, så vi velger å tro at hypotesen "Pedagoger i barnehagen i Norge i 2022 synes det er lærdom å ta fra arbeid med barn med fysiske funksjonsnedsettelse" er riktig.

Våre informanter viser til et godt syn på mennesker. Vi tolker dette som at synet på barn med fysiske funksjonsnedsettelse har endret seg, og vi vil tro at det har endret seg mot et mer åpent og aksepterende syn. Historikken viser at den regjerende ideologien og det gjeldende synet på mennesket har vært avgjørende for hvordan barn med fysiske funksjonsnedsettelse blir behandlet. Frem til ganske nylig, altså sent på det 20. århundret, var det fokuset for omsorg av barn med funksjonsnedsettelse, både fysiske og psykiske, rettet mot opplæring og retting av feilene på en institusjon fremfor omsorg og inkludering av barna i det fellesskapet som var i barnehagen eller skolen. Vi oppfatter det som at synet i dag er svært positivt der pedagogene arbeider aktivt med å gjøre barnehagehverdagen så bra som mulig for alle barn.

Pedagogene som arbeider tettere på barna enn noensinne arbeider også sammen med andre instanser i kommunen barnehagen befinner seg i. For eksempel fysioterapeuter, tegnspråklærere, miljøterapeuter og andre liknende mennesker. Dette samarbeidet er ikke bare viktig for det fysisk funksjonsnedsatte barnet, men kan også være til god hjelp for de andre barna som går i barnehagen sammen med barnet. Slikt samarbeid kommer frem i funnene våre. En av informantene våre nevnte dens barnehage sitt samarbeid med fysioterapeut og en sykepleier for et fysisk funksjonsnedsett barn som gikk i barnehagen også hjalp dem og resten av barnegruppen på avdelingen. Dette oppfatter vi som at den pedagogiske hjelpen som barnet med fysiske funksjonsnedsettelse får ikke bare skjer alene sammen med eventuelt fysioterapeut eller sykepleier, men sammen med de andre barna også. Dette oppfatter vi som positivt der barnet ikke blir segregert. I Moe og Valseth sier en erfaren spesialpedagog at noe av det viktigste en spesialpedagog kan gjøre i barnehagen er å lete etter situasjoner i barnehagehverdagen som kan føre til at den spesialpedagogiske

hjelpen kan skje i naturlige situasjoner (Moe & Valseth, 2014, s. 354). Vi oppfatter det som at den ene informanten vi har intervjuet jobber for at dette skal skje, og at for barn med nedsatt funksjonsevne er det i de naturlige situasjonene som vil gi viktig grunnlag for inkludering.

I funnene våre svarte alle de pedagogene vi intervjuet spørsmålet "Hva er ditt syn på å ha et barn med fysiske funksjonsnedsettelse i barnegruppen" med noenlunde lignende svar. Det opplevde de som en god mulighet for læring, både for dem selv og for barna som gikk i barnehagen sammen med barnet med fysisk funksjonsnedsettelse. Alle var samstemt i verdien i lærdommen, men alle snakket om hvordan de lærte litt ulikt. Det var både planleggingsprosessen, tilpassing av hverdagen, læring om samarbeid med andre instanser, nye erfaringer og læring av å finne nye løsninger på ulike situasjoner. Vi tolket disse svarene som svært positive, siden dette viste at de fulgte hypotesen vi hadde satt for oss selv i begynnelsen av prosjektet. Vi tolket svarene deres som at de var åpne for og klare for å ta imot og ta vare på barn med fysiske funksjonsnedsettelse, og at deres pedagogiske blikk ble endret etterhvert som de lærte mer om enhver situasjon. Denne reaksjonen fra informantene gav oss det vi hadde håpt, som var et innblikk i at våre mulige fremtidige arbeidsgivere eller medarbeidere mest sannsynlig ville ha et liknende syn eller var åpne for endring gjennom læring.

5.4 Pedagogisk ledelse

Et tema som kom frem fra våre informanter under intervjuene var kommunikasjon. Alle var ganske samstemt i at de understreket hvor viktig det var å kommunisere mellom personalet. Dette er et sentiment Gotvassli (2019) har mye med i sin bok. "God kommunikasjon og lytting ser ut til å stå sentralt i pedagogisk ledelse. Dette er blant annet svært viktig både i veiledning og coaching, som er viktige hjelpemidler i det pedagogiske arbeidet i barnehagen." (Gotvassli, 2019, s. 81). Kommunikasjon, spesielt i forhold til arbeid med barn rundt funksjonsnedsettelse, er viktig for at alle på avdelingen skal være på samme kunnskapsnivå. Det er viktig å være en motiverende leder som gir dine medarbeidere grunn til å delta i nye og ukjente prosesser rundt et barn som har en fysisk funksjonsnedsettelse. Informant B snakket litt om dette med trygghet og å motivere sitt personale til å prøve nye

ting i sitt intervju. På hennes avdeling var det et barn som måtte mates med sonde, som var en ny prosess som var ukjent for alle i barnehagen. Hun fortalte at de hadde med seg en kyndig sykepleier som lærte dem hvordan de skulle gjennomføre matingen, og det var informant B som tok det første steget å prøve å mate barnet. Da hun gjorde det, prøvde også barnehagelærer seg på det, og til slutt ble også assistentene motivert til å prøve å mate barnet som trengte sonden.

Det kommer frem fra informantene at ved å involvere personalet i planer, og ved å gi dem den informasjonen de trenger, skaper det motivasjon for å utfordre seg selv, og det er i tillegg lærerikt for personalet. Inkludering må være et viktig punkt for en leder å ha med seg når en skal organisere en hel avdeling. En ting som er viktig å ha med i bakhodet når en leder skal organisere en avdeling er å huske at ingen kan lese dine tanker med mindre du gir uttrykk for dem. Det er viktig å inkludere alle i personalet i alt, fra observasjon til delegering av ansvar og oppgaven. Lederen må spille på medarbeiderens gode egenskaper og kompetansenivå. Dette ser vi igjen i teorien fra Gotvassli (2019, s. 81-85), og utfra det vi tolker fra svarene fra våre informanter at her går det tydelig frem at informasjonsflyt er veldig viktig både for barnets del, men også for personalet sin del.

Planlegging er en stor del av hverdagen når det kommer til pedagogisk virksomhet og arbeid med barn med fysiske funksjonsnedsettelse. I rammeplanen understrekes viktigheten av planlegging i barnehagen. I kapittel 7 "Barnehagen som pedagogisk virksomhet" har planlegging mye å si. Planleggingen i barnehagen skal vise kontinuitet i barnehagen og progresjon for det enkelte barnet, samt hele barnegruppen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37). Gjennom alle tre intervjuene vi gjennomførte kom nettopp denne viktigheten rundt planlegging frem. Det de sier om planlegging ser en også igjen i *Rammeplanen for barnehage*. Både teori og informantene våre sier at god planlegging av både aktiviteter og det daglige arbeidet er svært viktig for å kunne legge til rette for barn med fysiske funksjonsnedsettelse. Alle barn er forskjellige, og de trenger derfor at alt i barnehagehverdagen blir tilrettelagt slik at også disse barna kan delta på sine premisser.

Informantene våre snakket om alt fra inkludering og informasjonsflyt til evaluering og trygghet. Vi tolket deres svar på dette spørsmålet som at alle tre informanter jobbet med samarbeid blant personalet. Vi oppfatter at arbeidet med samarbeid var viktig for deres arbeid med inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse. Dette fordi samarbeid, deriblant god kommunikasjon som ble mye nevnt av informantene, er viktig for at personalet er på samme bølgelengde når det kommer til omsorg for et barn med en fysisk funksjonsnedsettelse.

6.0 Avslutning

Hensikten med denne oppgaven var å belyse hvordan pedagogiske ledere arbeider for inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse i fellesskapet i barnehagen. Det vil naturligvis være vanskelig å finne et konkret svar på problemstillingen, men vi har gjennom å se på våre funn i kvalitative intervjuer og drøftet disse opp mot teori og tidligere forskning forsøkt å få mer innsikt.

Noe som kom tydelig frem i vårt forskningsprosjekt, er at inkluderingsbegrepet er et stort fokus i dagens barnehager. Både fordi dette i dag er en felles retningslinje i alle barnehager der det blir understreket i barnehageloven, men også fordi synet og holdningene rundt ulikheter har forandret seg i en positiv retning. Alle våre tre informanter hadde en felles oppfatning på hva inkludering betydde for dem. Dem alle mente at inkludering dreide seg om at alle barn skulle få være med som en del av fellesskapet på sine egne premisser. Vi har også oppfattet at de jobber noenlunde likt med inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse i barnehagen. Vi har fått en oppfattelse av at de alle arbeider aktivt med både tilpasning og tilrettelegging for barna, og at det ikke skal så mye til for å gjøre enkle endringer i fellesskapet som vil gi barn med fysiske funksjonsnedsettelse en lettere hverdag i barnehagen (Lundeby & Ytterhus, 2011 s. 81). Ved å tilpasse og tilrettelegge for de som trenger det vil de gi et bedre grunnlag for å være sammen med andre barn i et miljø som ikke hindrer dem på noen måte. Lekegrupper var også noe som ble praktisert i barnehagene til alle våre informanter. Vi oppfattet at de alle brukte lekegrupper for å skape gode rammer for utviklingen til barn med fysisk funksjonsnedsettelse, men og at dette var positivt for alle de andre barna. Ved å ha lekegrupper vil det vere med å styrke at barnet får

muligheten til å delta i et fellesskap der det blir sett og hørt (Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

I forskningsprosjektet vårt har vi også sett viktigheten for åpenhet rundt barnet med fysisk funksjonsnedsettelse og viktigheten av å involvere personalet inn i alt arbeid rundt dette. Vi har oppfattet fra våre informanter at barn har en evne til å tilpasse seg nye situasjoner der de skaper aksept, bare de får den informasjonen de trenger. Vi har tolket dette med åpenhet som viktig for forståelsen og aksepten for både barnet selv og barna rundt. Vi ser på at dette vil være med å styrke en aksept for det å være annerledes i fellesskapet i barnehagen. Videre har vi også sett at dette med inkludering av personalet er svært viktig for det pedagogiske arbeidet. Dette fordi ved å inkludere og involvere personalet vil de gi personalet motivasjon til arbeidet og til å utvikle seg der de lærer nye ting. Dette med inkludering har vi også fått som en forståelse av at er viktig for at barnet med fysiske funksjonsnedsettelse skal kunne få en så god barnehagehverdag som mulig der alle i personalgruppa skal kunne håndtere ulike situasjoner som kan oppstå rundt dette barnet. Vi oppfatter at dette er noe informantene våre arbeidet med der de blant annet hadde avdelingsmøter og såg filmer som skulle hjelpe de til å opparbeide seg informasjon de trenger i arbeidet med ulike fysiske funksjonsnedsettelse.

Gjennom arbeidet med bacheloroppgaven har vi fått opparbeidet oss teoretisk kunnskap om arbeidet med inkludering, og hvordan pedagogiske ledere arbeider med inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse i fellesskapet i barnehagen. Vi har gjennom oppgaven sett hvor viktig inkludering er gjennom hele barnehagehverdagen. Både med tilpassing og tilrettelegging av miljø, åpenhet og vi har fått en større forståelse av betydningen av lek for alle barn. Vi har sett at barn med fysisk funksjonsnedsettelse har like stort behov for lek med andre barn der de får muligheten til å delta på sine egne premisser. All den kunnskapen vi har fått gjennom denne bacheloroppgaven ser vi på som svært viktig i det kommende arbeidet som pedagogiske leder. Dette mener vi fordi vi i arbeidslivet kommer til å møte barn med fysisk funksjonsnedsettelse, og da vil alt det vi har lært gjennom teori og informantene våre være svært nyttig. Alt i alt oppfatter vi funnene våre som at fokuset rundt inkludering, og inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse i dag blir arbeidet med

på en god måte. Informantene våre viser at dette med inkludering er noe de hele tiden arbeider med og viser at de alle jobber for barnets beste.

7.0 Litteraturliste

- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2014) Bacheloroppgaven. I M. D. Bergsland & H. Jæger. *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s. 51 – 86). Cappelen Damm Akademisk.
- Carson, N. (2021). Veiledning i barnehagen – den gode samtalen i spesialpedagogisk arbeid. I B. I. B. Hvidsten. *Spesialpedagogikk i barnehagen*. (2.utg, s. 107 – 118). Fagbokforlaget.
- Dalen, M. (2013). Inkludering av barn med behov for særskilt hjelp og støtte i barnehagen. I Ø. Kvello. *Barnas barnehage 1 - Målsettinger, føringer og rammer for barnehagen*. (2.utg., s. 115 - 131).
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal akademisk.
- Gotvassli, K. A. (2019). *Boka om ledelse i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Hausstätter, R. (2021). Tidlig innsats som systemisk strategi i barnehagen. I B. I. B. Hvidsten. *Spesialpedagogikk i barnehagen*. (2. utg, s. 49 – 58). Fagbokforlaget.
- Hoven, G. & Mørland, B. (2014). Lek for alle barn?. I P. Sjøvik. *En barnehage for alle - Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (3.utg., s. 233 - 250).
- Kassah, B. L. L. & Kassah, A. K. (2021). Funksjonshemming og normalitetsdilemmaet. I B. I. B. Hvidsten. *Spesialpedagogikk i barnehagen*. (2.utg., s. 35-44). Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen*. Mørland, B. (red.). Hentet fra:
<https://img8.custompublish.com/getfile.php/3406379.2298.qfswbttyydv/Temahefte+om+bar+n+med+nedsatt+funksjonsevne+i+barnehagen.pdf?return=www.nkbuf.no>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Larsen, A.K. (2007). *En enklere metode – veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforlaget.

Lundeby, H. & Ytterhus, B. (2011) Barn med funksjonsnedsettelse i «en barnehage for alle». I B. Bae. *Barndom-Barnehage-Inkludering*. (s. 76-103). Fagbokforlaget.

Moe, M. & Valseth, M. L. (2021) En barnehage for alle – med inkludering som overordnet mål. I P. Sjøvik. *En barnehage for alle – spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (3.utg., s. 353 – 374). Universitetsforlaget.

Moen, K. H. & Svendsen, A. (2014). Det offentlige hjelpeapparatets organisering, oppgaver og saksbehandling. I P. Sjøvik. *En barnehage for alle – Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (3.utg., s. 101-123). Universitetsforlaget.

Sagdahl, L.T. (2014). En familie i møte med det profesjonelle hjelpeapparatet. I P. Sjøvik. *En barnehage for alle - Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. (3.utg., s. 63 - 79).

Sjursen, K. (2021). Tiltak = lek i barnehagen? Lekens sosiale funksjon. I B. I. B. Hvidsten. *Spesialpedagogikk i barnehagen*. (2.utg., s. 212 - 134).

Solli, K. A. (2014). Framtidens barnehage. I M. D. Bergsland & H. Jæger. *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s. 106-111). Cappelen Damm Akademisk.

St.meld. nr. 41 (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*.

Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/>

Vatne, T. M. (2015). *Å snakke med barn*. Frambu - kompetansesenter for sjeldne diagnoser. <https://frambu.no/tema/a-snakke-med-barn/?fbclid=IwAR0ddU-CteMctLmZ4hbERLuiSqobf9Zsw1GGcQdxYN6aHqZ6ggrf9ZVrGCc>

Åmot, I. (2022) Kartleggingens mangfoldighet og nødvendighet. I E. J. Lyngseth & B. Mørland. *Tidlig innsats i tidlig barndom*. (2.utg., s. 153 – 166). Gyldendal.

8.0 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Samtykkeskjema for intervju

Deltakelse i forskingsprosjektet

inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse

Hvordan arbeider pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan pedagoger arbeider med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen din vil innebære.

Formål

Problemstillingen vi har valgt å undersøke i vår bacheloroppgave er følgende; *Hvordan arbeider pedagoger i barnehagen med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn?* Vi har valgt denne problemstillingen fordi vi begge har interesse innafor temaet og ønsker å undersøke temaet nærmere. Vi synes det kan være interessant å undersøke hva slags tiltak pedagoger jobber med for å følge opp og inkludere fysisk funksjonsnedsatte barn i fellesskapet på best mulig måte både i frilek og i planlagte aktiviteter, og hvordan de jobber med å gi dem en verdig og helhetlig barnehagehverdag.

Kven leier forskingsprosjektet?

Synne Heimli van der Meeren, barnehagelærerstudent, Høgskolen på Vestlandet, avdeling Sogndal.

Camilla Tuften Rivedal, barnehagelærerstudent, Høgskolen på Vestlandet, avdeling Sogndal.

Dag Skram, førstelektor institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag, Høgskolen på Vestlandet.

Hva innebærer det for deg å delta?

I vår bacheloroppgave vil vi ta i bruk kvalitativt intervju som forskningsmetode for datainnsamling. I intervjuet ønsker vi å samle inn opplysninger rettet mot hvordan pedagoger arbeider med inkludering i fellesskapet for fysisk funksjonsnedsatte barn. Intervjuet vil vare i ca. 30 minutter og vi vil ta notater undervegs.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysningene om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt i samsvar med personvernregelverket. De som vil ha tilgang ved behandlingsansvarlig institusjon er oss studenter og vår veileder. I bacheloroppgaven vil vi ikke bruke kontaktopplysninger eller navn. Navnet og kontaktopplysningene dine vil vi erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med dine opplysninger når prosjektet blir avslutta?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 25.05.2022. Alt av innsamlede data til bacheloroppgaven vil bli slettet og makulert ved levering av bacheloroppgaven.

Dine rettigheter?

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialer, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandling av dine personopplysninger.

Hvor kan jeg få mer informasjon?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med Høgskolen på Vestlandet, avdeling Sogndal / Faktuelt for lærerutdanning, kultur og idrett ved Dag Skram.

Studenter

Navn: Camilla Tuften Rivedal

Epost: camillatrivedal@hotmail.com

Telefon: 95966272

Navn: Synne Heimli van der Meeren

Epost: synnemeeren123@gmail.com

Telefon: 95721944

Veileder

Navn: Dag Skram

Epost: dag.skram@hvl.no

Telefon: 57676020

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til;

Å delta i intervju

Jeg samtykker til min deltakelse i forskningsprosjektet:

(Signert av prosjekt deltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Utdanning og arbeidserfaring:

- 1) Hvor lenge har du jobbet som pedagog i barnehage?
- 2) Hvorfor valgte du å utdanne til pedagog?
- 3) Hva slags fysiske funksjonsnedsettelse har du møtt i ditt arbeid som pedagog? Har du eksempler?

Spørsmål om problemstillingen/forsknings spørsmål:

- 4) Hva legger du i begrepet inkludering?
- 5) Hvordan arbeider dere med inkludering av barn med fysisk funksjonsnedsettelse?
- 6) Hvordan vil du si dere arbeider for å hjelpe barn med fysisk funksjonsnedsettelse å være inkludert i hverdagen?
- 7) Hva er ditt syn på å ha et barn med fysisk funksjonsnedsettelse i barnegruppen?
- 8) Hvordan informerer dere barna om fysiske funksjonsnedsettelse?
- 9) Hvordan arbeider du som pedagogisk leder for å lede ditt personale i inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse?
- 10) Hvordan planlegger dere voksenstyrte aktiviteter i forhold til barn med fysiske funksjonsnedsettelse?
- 11) Hvordan arbeider dere med inkludering av barn med fysiske funksjonsnedsettelse i frilek?
- 12) Hvordan bruker dere observasjon eller kartlegging for å sørge for at et barn med fysiske funksjonsnedsettelse blir inkludert i frileken?
- 13) Hvordan følger dere opp utviklingen til et barn med fysiske funksjonsnedsettelse?

Avsluttende spørsmål:

- 14) Er det noe du ikke har fått sagt som du ønsker å få frem?

